

مدیران، رهبران برنامه درسی اند

گفت‌وگو با دکتر علی محبی، معاون سابق برنامه ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری

رئیس پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

برنامه درسی و اجرای آن در محیط آموزشی با مشارکت همه دست‌اندرکاران امر آموزش صورت می‌گیرد. در این میان نقش مدیران مدارس به عنوان رهبر برنامه درسی بسیار مهم و حیاتی است. رهبر برنامه درسی است که مشخص می‌کند چگونه می‌توان معلمان و دیگر دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت را در کار اجرای برنامه درسی درگیر کرد و به اهداف تعیین شده دست یافت. علی محبی دکترای برنامه ریزی درسی دارد و در حال حاضر رئیس پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش است. با عنایت به تجربه و مسئولیت وی در زمینه تولید مواد و بسته‌های آموزشی گفت‌وگویی را با ایشان انجام دادیم که در ادامه می‌خوانید.

خود و اشراف بر برنامه درسی و شناخت آن است. به دنبال آن هم ارتقای توانمندی و صلاحیت‌های حرفه‌ای، متناسب با مأموریت بزرگی که برعهده دارد. دوم، ارتباط و تعامل هدفمند و اثربخش با تمام ارکان تعلیم و تربیت و کنشگران اصلی برنامه درسی، یعنی معلمان، مدیران و والدین دانش‌آموزان و تدارک برنامه‌های کاربردی برای ایفای مطلوب نقش هر کدام و نیز نظارت و کنترل دقیق و برانگیزاننده فعالیت‌های آنان. سوم، ایجاد بستر و محیط مناسب برای خلق موقعیت‌های متنوع یادگیری و تنوع‌بخشی به روش‌های یاددهی یادگیری فعال، متناسب با ویژگی‌های رشدی دانش‌آموزان و محتوای درس‌ها و واحدهای یادگیری. چهارم، انعکاس و انتقال عکس‌العمل معلمان، دانش‌آموزان و والدین درباره محتوای درس‌ها به سازمان. سازمان را در بهبود و ارتقای مداوم بسته‌های تربیت و یادگیری کمک کنند.

در حال حاضر مدیران یا معلمان مدرسه در تولید محتوای درسی و آموزشی چه نقشی دارند؟

مدیر مدرسه به‌عنوان رهبر برنامه درسی را چگونه تعریف می‌کنید؟

تعریف مدیر مدرسه از برنامه درسی به تعریف مدرسه و اهداف آن بستگی دارد. اگر مدرسه را نهاد متولی آموزش و مسئول اصلی تحقق اهداف برنامه درسی بدانیم، به‌طور طبیعی مدیر مدرسه رهبر برنامه درسی یا همان رهبر تربیتی و آموزشی، معلمی است مؤمن، خلاق و اهل تفکر و تدبیر، مشارکت‌پذیر و دارای صلاحیت‌های حرفه‌ای برای ایجاد هماهنگی و بسترساز تحقق اهداف برنامه درسی. مدیر مدرسه کسی است که مسئولیت خلق موقعیت‌های تربیتی و آموزشی، و تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی در سطح مدرسه را برعهده دارد و محیط یادگیری را برای شکوفایی استعداد و گرایش‌های فطری دانش‌آموزان تأمین می‌کند و توسعه می‌دهد.

برای اینکه مدیر بتواند برنامه درسی یا به عبارت دیگر محتوایی را که سازمان پژوهش تولید می‌کند، درست مدیریت و هدایت کند، چه توصیه‌هایی دارید؟ اولین شرط موفقیت در این کار، شناخت دقیق رسالت

متأسفانه نقش معلمان در تولید محتوای درس‌ها بسیار ضعیف و در حد صفر است. قبلاً گروه‌های تحلیل محتوا در استان‌ها و مناطق فرصت خوبی برای مشارکت مدرسه و معلمان بودند. با حذف این جایگاه، ارتباط ساختاری سازمان با استان‌ها در مناطق قطع شد و در حال حاضر معلمان در شورای برنامه‌ریزی درسی گروه‌های پژوهش و برنامه‌ریزی سازمان و نیز اعتباربخشی محتوای تولیدشده، آن هم به تعداد بسیار محدود، شرکت می‌کنند.

شما به‌عنوان معاون برنامه‌ریزی و تألیف سازمان برای رفع این محدودیت چه تمهیدها و تدبیرهایی داشتید؟

سازمان با توجه به تأکید اسناد تحولی به افزایش نقش مدرسه در برنامه‌ریزی درسی و کاهش تمرکز، برنامه‌هایی را آغاز کرده است، از جمله:

عملیاتی کردن راهکار ۵-۵ سند تحول مبنی بر واگذاری بخشی از برنامه‌ریزی درسی به مناطق و مدرسه‌ها از طریق طرح برنامه‌ویژه مدرسه (بوم). اگرچه به دلیل اختصاص نیافتن بخشی از زمان رسمی به این کار، هنوز تغییر اثربخشی روی نداده است. قرار است در برنامه‌ریزی جدید سازمان این مشکل حل شود و بخشی از ساعات هفتگی به برنامه‌ویژه مدرسه اختصاص یابد.

پی‌گیری برنامه‌چندتألیفی که شیوه‌نامه آن تدوین و به تصویب شورای هماهنگی علمی سازمان هم رسیده است. ان‌شاءالله قرار است سازمان استانداردها و ضوابط تألیف کتاب‌های درسی را تدوین کند و طی فراخوانی، برای تألیف از معلمان و مؤسسات تربیتی و آموزشی موفق استفاده کند.

تدوین و تصویب آیین‌نامه‌ی گروه‌های پژوهش و برنامه‌ریزی درسی سازمان. در این آیین‌نامه نماینده‌ی معلمان، دانش‌آموزان و والدین عضو اصلی شورا هستند و در طراحی و تدوین تمام برنامه‌های سازمان مشارکت خواهند کرد.

راه‌اندازی سامانه‌ی مشارکت‌دهی معلمان و مدیران مدرسه‌ها و والدین در تولید بسته‌های تربیتی و یادگیری و اعتبارسنجی آن‌ها. البته راه‌اندازی این سامانه از برنامه‌های سازمان است که در آینده محقق خواهد شد.

برگزاری جشنواره‌ی تولید محتوای الکترونیکی برای تولید اجزای مکمل کتاب‌های درسی. این جشنواره امسال برای اولین بار اجرا شد و استقبال خیلی خوبی

از آن صورت گرفت. معلمان بیش از ۱۵۰۰۰ محتوای الکترونیکی را تولید و در سامانه بارگذاری کردند.

مهم‌ترین قوت و ضعف سازمان در مشارکت معلمان و مدیران مدرسه در تولید محتوا چیست؟

به نظر بنده مهم‌ترین فرصت و قوت تأکید اسناد تحولی و اراده‌ی مدیران عالی و میانی سازمان بر کاهش تمرکز در برنامه‌ریزی و مشارکت‌دهی معلمان و مدرسه‌ها در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی و تولید بسته‌های تربیتی و یادگیری است. مهم‌ترین ضعف هم مقاومت بدنه‌ی کارشناسی، به دلیل عادت به فرهنگ تمرکزگرایی در سازمان است.

در جریان مشارکت‌پذیری بیشتر سازمان پژوهش چه فرصت‌ها و تهدیدهایی وجود دارند؟

فرصت‌ها زیادند؛ از جمله: مبانی و اسناد قانونی کار (تأکید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند برنامه‌ریزی ملی)؛ وجود ظرفیت‌های بالایی مثل معلمان حرفه‌ای و توانمند و مؤسسات تربیتی و آموزشی علاقه‌مند و حرفه‌ای؛ اراده و تأکید نهادهای حاکمیتی و حمایت آنان. تهدیدها هم عبارت‌اند از: نگاه تجاری بعضی مؤسسات آموزشی؛ فرهنگ رقابتی حاکم بر نظام آموزشی به دلیل آزمون سراسری که تربیت تمام‌ساختی را با مشکل مواجه کرده است؛ ضعف توانمندی حرفه‌ای بعضی مدرسه‌ها و معلمان؛ ضعف ساختار و سامانه‌های اجرایی و نظارتی.

به‌عنوان معاون برنامه‌ریزی و تولید محتوای سازمان پژوهش از مدرسه‌ها و والدین دانش‌آموزان چه انتظاراتی دارید؟

انتظارم از مدیران این است که به معنای واقعی خود را رهبر برنامه‌های درسی و تربیتی بدانند و متناسب با آن ایفای نقش کنند. همواره از سازمان مطالبه‌گری داشته باشند و برای ایجاد مدرسه‌ای با ویژگی‌هایی که برنامه‌ریزی ملی بیان کرده است، نهایت تلاش خود را به کار گیرند. از والدین گرامی هم انتظار دارم ضمن تعامل و ارتباط خوب با مدرسه، نقش‌های خود (حمایتی، مشارکتی، سیاست‌گذاری در طراحی محیط یادگیری و یادگیرندگی در زمینه‌ی نظارت صحیح، روش‌های صحیح اجرای برنامه‌ی درسی، اصول صحیح ارزشیابی) را در اجرای برنامه‌ی درسی و نیز ارزشیابی از آن در کنار معلمان به نحو مطلوب ایفا کنند.

مدیر مدرسه
کسی است که محیط یادگیری را
برای شکوفایی استعداد
و گرایش‌های فطری دانش‌آموزان
تأمین می‌کند و توسعه می‌دهد

انتظارم از مدیران این است که
همواره از سازمان مطالبه‌گری
داشته باشند